

№ 38 (535)
Кастрычнік 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Краязнаўчыя чытанні: Мілашова і Мілашы –** стар. 2
- **Гісторыя вёскі: Васілевічы на безымяннай Рацэ –** стар. 3
- **Беларусы ў войнах: ураджэнцы Мёршчыны на франтах Другой сусветнай –** стар. 5

Са святам, працаўнікі культуры!

Імпрэза ў Бярэзінскай ЦБ

Падрабязней чытайце на стар. 2

Вынікі форуму «Музеі Беларусі»

У папярэднім нумары «Краязнаўчая газета» паведамляла пра форум «Музеі Беларусі», што адбыўся 26 – 28 верасня ў Гомелі. У ім узалі ўдзел каля 100 дзяржаўных, ведамасных і грамадскіх музеяў краіны, а таксама кампаніі, якія працуюць у сферы музейных тэхналогіяў.

Пад час форуму міністр культуры Барыс Святлоў адзначыў: «Музей – сродак выхавання, і самае галоўнае – якая канцэпцыя закладзеная ў кожную музейную экспазіцыю. Гэтая канцэпцыя павінна адпавядаць часу. Нашая задача – знайсці адпаведныя тэхнічныя сродкі, каб данесці гэта да кожнага чалавека».

Менавіта патрабаваннем часу адпавядалі канцэпцыі музеяў, узнагароджаных журы форуму, дзе старшынёй быў дырэктар Дзяржаўнага Эрмітажа Міхаіл Піятроўскі. У намінацыі «Лепшае мастацкае праектаванне» пераможцай прызнаная экспазіцыя Ашмянскага краязнаўчага музея імя Францішка Багушэвіча, распрацаваная грамадскім аб'яднаннем «Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС)». У намінацыі «Лепшае навуковае праектаванне» перамагла праца Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея па гісторыі Брэстчыны са старажытных часоў да першай чвэрці XX ст.

Лепшым кіраўніком музейнай установы краіны названая дырэктар Веткаўскага музея стараверства і беларускіх традыцыяў Галіна Нячаева. І нарэшце, гран-пры быў уручаны Нацыянальнаму мастацкаму музею Рэспублікі Беларусь за перамогу ў намінацыі «Лепшае прадстаўленне на экспазіцыі форуму».

Віншум пераможцаў і ўсіх удзельнікаў форуму – сапраўднай школы абмену вопытам і павышэння майстэрства музейных работнікаў.

Ул. інф.

На тым тыдні...

✓ **Пяты фестываль народных промыслаў і рамёстваў «Глушанскі хутарок»** адбыўся 27 верасня ў гарадскім пасёлку Глуша Бабруйскага раёна. Невыпадкова, што фестываль праводзіцца менавіта тут – напрыканцы 1980-х гадоў у пасёлку быў створаны цэнтр рамёстваў, які аб'ядноўвае майстроў па кераміцы, саломцы, пляценні з лазы, бандарстве і ганчарстве.

А яшчэ пасёлак вядомы дзякуючы творчасці Алеся Адамовіча, які жыў у Глушы з 1928 года. Тут захавалася будынак былой аптэкі, апісанай Адамовічам у яго творах. Планаўца, што ў гэтым будынку будзе створаны музей «Вайна пад дахамі», прысвечаны жыццю і творчасці пісьменніка.

✓ **Выстаўка «Сведкі падзей. Нацыянальная палітыка 20-х гг. XX ст.»** пачала працаваць 29 верасня ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Беларусі. Яна распавядае пра нацыянальную палітыку ва ўмовах савецкай улады, што распрацоўвалася ў вышэйшых органах РКП(б). Афіцыйна аб яе правядзенні ў нашай краіне аб'явіла другая сесія ЦВК БССР у 1924 годзе, прыняўшы пастанову «Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі».

На выстаўцы прадстаўленыя выданні 1920 – 1930-х гадоў, што распавядаюць аб шляхах і метадах ажыццяўлення нацыянальнай палітыкі, асаблівасцяў і супярэчнасцяў развіцця.

Выстаўку можна наведаць да 1 лістапада.

✓ **Персанальны фатаграфічны праект Віктара Гіліцкага «Апошні візіт»** адкрываецца 30 верасня ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Ён складаецца з серыі фатаграфій, спалучаных з тэкстамі, аўдыязапісамі і аб'ектамі. У выніку атрымаўся своеасаблівы невялікі аповед, які змясціў у сабе ўсю драматургію жыцця 84-гадовага чалавека. Гэта частка сямейнага архіва, дакументальнае пацвярджэнне факта быцця з яго непаўторнымі прыкметамі-знакамі, што не дазваляюць знікнуць твару чалавека, які ўжо сышоў. Сустрэча з В. Гіліцкім адбылася ў музеі 4 кастрычніка.

Праект зладжаны ў межах «Месяца фатаграфіі ў Мінску», пазнаёміцца з ім можна да 11 кастрычніка.

✓ **30 верасня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка «І бачу пройдзеныя далі...»**, прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння Данілы Міцкевіча, заслужанага дзеяча культуры Беларусі, старэйшага сына народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, арганізатара і першага дырэктара музея (1957 – 1980).

Жыццёвы і творчы шлях Данілы Канстанцінавіча раскрываецца праз асабістыя рэчы, дакументы, фотаздымкі, лісты, дарчыя надпісы. На выстаўцы ўпершыню прадстаўленыя дакументы з сямейнага архіва, некаторыя фатаграфіі, лісты бацькоў да сына Данілы.

✓ **1 кастрычніка ў Цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстаўка нямецкага фатографа Арно Фішара**, арганізаваная сумесна з Інстытутам імя Гётэ ў Мінску.

У экспазіцыі прадстаўлена каля 140 працаў, што адлюстроўваюць розныя этапы творчасці аднаго з самых значных фотамастакоў другой паловы XX стагоддзя. На здымках А. Фішара – пасляваенны Берлін, вядомыя асобы і розныя мясціны Германіі, Індыі, Афрыкі ды інш.

Выстаўка працуе па 19 кастрычніка.

✓ **Вечарына памяці Змітра Сідаровіча «Вандроўны дудар»** адбылася 3 кастрычніка ў мінскай бібліятэцы імя Цёткі. Яе зладзіў паэтычны тэатр «Арт.С» пры ўдзеле Змітра Арцюха, Таццяны Грыневіч, Ірыны і Максіма Клімковічаў, Людмілы Рублеўскай, Віктара Шніпа, Міхася Скоблы і іншых.

✓ **Публічныя папярэднія прагляды IV фестываля кароткаметражнага кіно «Сінема Regretium Mobile»** адбыліся 4 кастрычніка ў Цэнтры сучасных мастацтваў. Праграму склалі 20 фільмаў розных жанраў з 15-і краінаў свету – гульнявыя і анімацыйныя карціны, эксперыментальнае кіно, а таксама 3 фільмы маладых беларускіх рэжысёраў.

Год 1914-ы: погляд з 2014-га

Чытанні аб падзеях вайны

Грамадская арганізацыя «Беларускі зялёны крыж» запрашае краязнаўцаў, экскурсаводаў, прадстаўнікоў бібліятэк, музеяў і навучальных устаноў, а таксама ўсіх зацікаўленых прыняць удзел у 2-х Міжнародных грамадска-навуковых чытаннях «Перазой стагоддзяў: Першая сусветная вайна і свет сёння», што пройдзе 14-15 кастрычніка ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А.С. Пушкіна.

Тэма Першай сусветнай вайны будзе прадстаўленая на чытаннях з самых розных ракурсаў: з дакладамі выступаць вядомыя гісторыкі, літаратуразнаўцы і мастацтвазнаўцы. Адным з яркіх гасцей чытанняў стане гісторык, літаратар, даследчык біяграфіі акадэміка Яўхіма Карскага і ягоны праўнук Аляксандр Карскі. Ён выступіць з двума дакладамі, адзін з якіх будзе прысвечаны Першай сусветнай вайне ў лёсе знакамітага беларускага навукоўца.

Праграму чытанняў можна паглядзець на сайце www.art-dialog.net у раздзеле «Анонсы».

Кантакты арганізатараў:
+375 29 667 57 80, +375 17 210 00 62,
e-mail: sviatkina@greencross.by.

Судакрананне сэрцайкаў на фоне Мілашова

«Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні» распачатыя ў 2011 годзе, іх ініцыятарам стала пісьменнік і журналіст Алена Масла, якая нарадзілася ў вёсцы Мілашова Мёрскага раёна. Яна і акрэсліла абсягі зацікаўлення рэгіёнам, які ўключае парафіяльную прыналежнасць да мясцовага касцёла Маці Божай Шкаплернай або навучанне ў Мілашоўскай школе (даўней – народным вучылішчы).

«У Мілашове, на высокай гары над возерам, стаіць «старая» школа, – распавядае пра гісторыю А. Масла. – Калісьці, паслухаўшыся просьбы вяскоўцаў, пан Яўген Мілаш выдзеліў лес на пабудову, а будавалі яе талакой. І 1 красавіка 1873 года адбылося ўрачыстае адкрыццё народнага вучылішча. З гэтага дня і бярэ пачатак сённяшняй Мілашоўскай базавай школе. Сярод выпускнікоў гэтай установы – доктар, дзеяч нацыянальна-вызваленчага руху Язэп Малецкі, настаўнік, удзельнік вызваленчага руху ў даваеннай Польшчы, выдавец часопіса «Золак» Яўген Аніска, генерал Чырвонай Арміі Садоўскі, святары К. Смулька і Язэп Гайлевіч». Недалёка адсюль, у Дзедзіне, нарадзіўся каталіцкі святар Ідэльфонс Бобіч (як праязік і перакладчык выступаў пад псеўданімам Пётра Просты); у Забалотці нарадзіўся скульптар і паўстанец Генрык Дмахоўскі. З сучасных твораў варта назваць (апроч самой спн. Масла) праязіка Франца Сіўку, літаратуразнаўцу Галіну Тычка, дзіцячую пісьменніцу Наталлю Бучынскую, літаратурнага крытыка Марыну Весаўлуху.

Ю. Жыгамонт

А якую павязь з гэтымі мясцінамі і нашай краінай мае французскі паэт-містык Оскар Мілаш? Раз'яднаны з Беларуссю адлегласцю, часам ды іншымі неспадзеўкамі жыцця, ён праз дзесяцігоддзі вяртаецца з далёкай Францыі дадому, у мястэчка Чарэю, што ў Чашніцкім раёне. Пры жыцці яго думкі і ўспаміны ляцелі сюды, у мясціны, дзе будучы званы творца пражыў толькі блізу дванаццаці гадоў. Але і гэтага было дастаткова, каб у

Галоўнай бібліятэкі юбілейны бенефіс

З нагоды 110-гадовага юбілею першай публічнай бібліятэкі Бярэзіншчыны і прафесійнага свята бібліятэкараў – Дня бібліятэк – 14 верасня ў актавай зале цэнтральнай бібліятэкі адбылася вечарына «Галоўнай бібліятэкі бенефіс».

Пачалося ўсё з прызнання ў вернасці і любові да прафесіі маналагам «Ці любіце вы бібліятэку так, як люблю яе?!» Прысутным была прадстаўленая творчая візітоўка бібліятэкі з віртуальным экскурсам у мінулае, успамінамі пра тых, хто стаяў каля вытокаў бібліятэчнай справы Бярэзіншчыны. Лепшым чытачам і дзелавым партнёрам раённай бібліятэкі былі ўручаныя памятныя «Залатыя фармуляры» і знакі «Сябар бібліятэкі».

Творчая справаздача бібліятэкі «Партнёрства – шлях да поспеху» стала панарамай сумесных цікавых справаў на карысць горада і раёна, прадставіла шырокае сацыяльна-культурнае, міжведамаснае кола партнёраў нашай установы. Пранікнёна прагучалі ўзнёслыя словы ў адрас бібліятэкі – папулярнага мастацкага слова ад імя мясцовых аматараў прыгожага пісьменства Уладзіміра Несцяровіча, Віктара Кулігіна, зборнікі літаратурнай творчас-

ці якіх былі выдадзеныя ўстаноў у серыі «Бярэзінцы пішуць».

На вечарыне былі падвезеныя вынікі конкурсу школьных сачыненняў «Мой горад – мая бібліятэка», абвешчанага ў гарадскіх школах з пачатку навучальнага года. Навучэнцы 11 класа СШ № 2 Марыі Мікульчык, гімназісткам Ірыне Губіч і Аксане Шык былі ўручаныя памятныя падарункі. Прыемным сюрпрызам для ўдзельнікаў вечарыны стала ўдзяленне імяніннага караваё, раздача кніжна-рэчавых падарункаў з караба Афені-кніжніка. Усё суправаджалася песнямі пра кнігу і бібліятэку.

А напярэдадні юбілейнага свята адбыўся веларабег «Бярэзінская моладзь выбірае кнігу!» Група веласіпедыстаў з ліку навучэнцаў турыстычнага цэнтра «Юнацтва» на ўпрыгожаных сцягамі і транспарантамі «За чытанне!» веласіпедоў стартвала ад гарадской бібліятэкі. Далейшы маршрут веларабегу пралягаў па вуліцах горада і завяршыўся ў скверы каля бібліятэкі.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчыца аддзела маркетынгу
Бярэзінскай ЦБ
Фота
Наталлі НЕСЦЯРЭНКА

не будзе несалонным фонам...
Ох, не злічыць
прыход увесць.
Пад зоркай
Мілашаў –
з іх дум змайструе
Дыя@блог Навум:
ёсць у Георгія
ліхтар...
Чытанне будзе,
будзе гранне
і сэрцайкаў
судакрананне.
Прыгубім
творчасці
нектар!»

Прыехала на мерапрыемства і краязнаўца Таццяна Казлоўская, загадчыца Чарэйскай бібліятэкі, якая даўно і плённа вывучае мінуўшчыну свайго краю, ня мала дапамагла арганізатарам «Мілашоўска-Мілашаўскіх чытанняў».

Т. Казлоўская

А. Масла і А. Аракчэева

Да мерапрыемства было прымеркаванае адкрыццё выстаўкі жывапісных твораў мастака Барыса Аракчэева «Край блакітных азёраў». Ягоная дачка мастачка Аксана Аракчэева распавяла не толькі пра бацьку, ураджэнца Яраслаўля, ды ягоную любоў да беларускіх краявідаў, але і падзялілася сваім захапленнем ад багацця толькі аднаго куточка Беларусі. А колькі цікавостак і таямніцаў тоіць кожная наша вёска, кожны невялікі рэгіён, з якіх складаецца краіна. Дзе няма вялікай і малой Радзімы – ёсць родная зямля.

А пра сёлетнія «Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні» на Мёршчыне і Браслаўшчыне наша газета распавядзе асобна.

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Пра Мір – свету, або Разнамоўныя кнігі пра Беларусь

На кніжнай паліцы выданняў пра Мірскі замак – папаўненне. Нядаўна выйшла кніга Анатоля Бутэвіча пра знакаміты помнік архітэктуры. Хто сочыць за навінкамі падобнай літаратуры, адразу ж запырачыць, што выданне з’явілася раней, і «Краязнаўчая газета» пісала пра яго. Але...

Выдавецкі дом «Звязда» нядаўна выдаў кнігу А. Бутэвіча «Тайны Мирского замка: Путешествие по древней фортеции с Адамом Мицкевичем» на рускай мове. І тут звяртаю ўвагу – ажыццёленае выданне пасля беларускамоўнай версіі, арыгінальнай, пры тым – пасля амаль поўнага распродажу тыражу. Пераклад кнігі зроблены аўтарам. Пра першую кнігу «Краязнаўчая газета» распавядала раней, а гэтым разам спынімся на іншым.

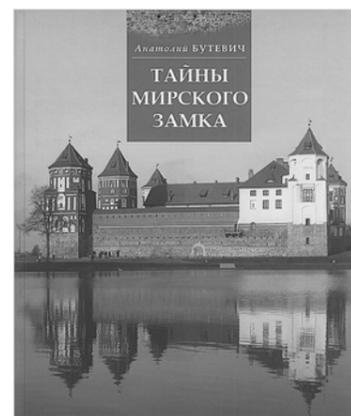
Шмат у нас выходзіць навуковай, папулярнай і навукова-папулярнай літаратуры па гісторыі Беларусі. Але з розных

прычынаў калі пачынаеш шукаць, што прапанаваць замежнікам, сутыкаешся з цяжкасцямі ў выбары. Ці тое занадта навуковы тэкст, ці занадта адвольнае трактаванне рэальных гістарычных падзеяў ды асобаў, ці пытанне мовы выдання (на жаль, не ўсе валодаюць нават рускай мовай, не толькі беларускай). А замежныя турысты, госці нашай дзяржавы, сябры, якія жывуць у іншых краінах свету, вазьмі ды й папрасі: «Што можна прачытаць пра вашу гісторыю, пра спадчыну?» І такіх кніг ды фотаальбомаў, паказвае досвед, недаравальна мала. З нядаўніх

удалых набыткаў можна назваць хіба што дзве кнігі з назваў «Краіна Беларусь», якія падрыхтавалі гісторык і пісьменнік Уладзімір Арлоў і мастак Зміцер Герасімовіч, якасна выдалі ў Славакіі, а цяпер зладзілі перавыданні на рускай і англійскай мовах. Можна прывесці іншыя прыклады; але іх няшмат. Вось і атрымліваецца, што нашу багатую ўнікальную спадчыну і гісторыю мы не можам прадставіць свету на розных мовах.

З другога ж боку ёсць хібнасць у тым, што для свайго ўнутранага рынку ў нас выходзіць вялікая колькасць кніг па-руску, маўляў, «ніхто беларускай не карыстаецца, не чытае на ёй, не разумее і не паважае». І тое цікавае, што магло б з’явіцца на роднай мове, бачыць свет па-руску. Часам тлумачаць тое прыкладна так: «Хай прачытаюць людзі ў такім

выглядзе, зацікавацца, а потым выдадзім па-беларуску». Але час праходзіць – перавыдання не з’яўляецца. Вось і ўся павага «к богатаму історычнаму наследию беларусов», пра што можа быць

пераканаўча напісана ў выданні.

Такім чынам, другое выданне своеасаблівай энцыклапедыі пра Мірскі замак – добры знак, добры прыклад, што варта напачатку дбаць пра нацыянальнае, не забываючыся на замежных сяброў. Няхай з’яўляюцца самыя разнастайныя па тэматыцы, стылі падачы інфармацыі, паліграфічнай якасці, кошце выданні на розных мовах! Каб турыст у крамцы пры тым ці іншым помніку даўніны, у кожным канкрэтным месцы нашай краіны меў выбар. Як гэта робяць гісторыя Польскай дзяржавы на беларускай мове, пераклад зроблены з польскай; сёлета – «Гісторыя Літвы», па-беларуску, пераклад з літоўскай. На самай вялікай кніжнай выстаўцы ў Беларусі, што праходзіць штогод у лютым у Мінску, на стэндзе той ці іншай краіны можна пабачыць адну і тую ж кнігу на некалькіх мовах. Але абавязкова ёсць на роднай таго народу, адкуль прыехала. Варта пераймаць лепшыя прыклады. І паважаць сябе. Каб паважалі іншыя.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Вытокі пасярод смугі часу

Як і адкуль яны тут з’явіліся? Ці то была воля мясцовага пана перасяліць частку сялянаў з падуладнай яму вёскі для распрацоўкі новых земляў, ці ініцыятыва нейкага гаспадарлівага селяніна наняцца на працу выкарчоўваць лес на зямлі вялікага князя? Магчыма, спачатку тут пасяліліся асочнікі ці лоўчыя, якія наглядзілі за пушчай, што падыходзіла з поўначы да Слоніма? Ці, можа, пачынальнікам вёскі быў той Васіль, падданы вялікага князя, імя якога ўзгадваецца ў дакуменце за 18 сакавіка 1501 г. разам з іншымі васьцю слоніміцкімі сялянамі, якія падалі ў суд скаргу на пана Войцэха Нарыбутовіча, валадара трэцяй часткі зямель Парэцкага маёнтка, за парушэнне тым межаў гаспадарскіх ловаў? Адказаць пакуль складана. Адказ гэты схаваны ў назве вёскі, якая паходзіць ад уласнага асабовага імя гаспадараснавальніка ці першага яе ўласніка, на што ўказвае, згодна з беларускай традыцыяй, канчатак *-ычы*. Але не выклікае сумневу кроўная сувязь пачынальнікаў Васілевічаў з жыхарамі суседняга Парэчча, назва якога ўзгадваецца ў Літоўскай Метрыцы ў акце за 22 студзеня 1495 г. (а паводле сэнсу актывых дакументаў і раней – 1488 г.) і Міцькавічаў, што паўсталі дзесьці ў той жа час, што і Васілевічы.

На сённяшні дзень першай вядомай згадкай назвы вёскі з’яўляецца запіс пра абмен трыма сенажацямі паміж слоніміцкім павятовым возным Стасам Міхайлавічам і баярынам Пятром Сла-

Сёння стужкі палёў і роўныя лугавіны адыходзяць ад вёскі, быццам сонечныя прамяні, сустракаючыся на захадзе з нашчадкамі колішняга гаспадара гэтай мясцовасці. У даўнейшыя часы, калі яшчэ нішто тут не мела імя, гэтыя землі былі пакрытыя векавым лесам, што расступіцца плямінамі балотаў і падыходзіў да самай Ракі.

Лес той поўніўся не толькі галасамі шматлікіх птушак і звяроў, але і пляскам крынічак і ручаінак, якія вясною разразалі яго на мноства кавалкаў-астраву.

Крынічкі і ручаінікі давалі пачатак сажалкам, а тыя ў сваю чаргу зліваліся ў ручаі і рэчкі, што шпаркім бегам накіроўваліся да Ракі і дарылі ёй сваю юнацкую моц.

Сярод іх вылучалася рэчка (сёння ад яе былой велічы застаўся толькі бледны цень), якая дзеліць вёску на дзве часткі. Менавіта на яе правым, вышэйшым, беразе на палосачцы зямлі, зажатой з поўначы старым рэчышчам, з усходу – балотамі, з поўдня – сажалкай, а з захаду – лесам, больш як 500 гадоў таму пасяліліся пражныя да працы людзі – першыя васілеўцы.

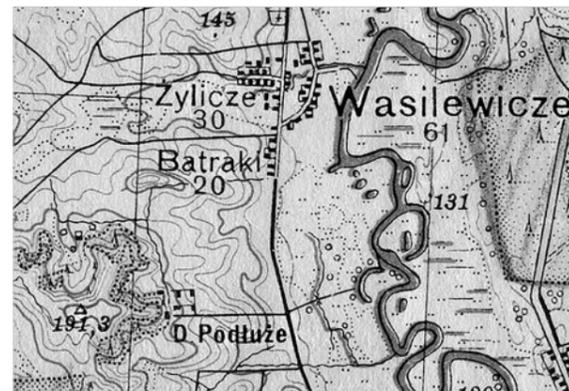
вуцічам, складзены ў суботу 10 студзеня 1562 г. У гэтым дакуменце Васілевічы названыя не проста нейкім уладаннем мясцовых шляхціцаў або ўрочышчам (як памянёныя тут жа Вайкулёўшчына, Дворышча, або Падбярэзкае), а цэлаю «вуліцай Васілевіч»,

землі жыхароў якой межавалі з сенажаццю Міскавай, агародам баяраў Дзідзюлевічаў і незаараным полем Катовічаў. Гэтую дату варта назваць сімвалічным днём народзінаў вёскі, з нагоды якой у хуткім часе можна святкаваць 450-ю гадавіну.

Але насамерэч да 1562 г. вёска існавала ўжо як мінімум паўстагоддзям і дужа разраслася. Таму частка яе жыхароў перасялілася на ваколільны абруб на месцы цяперашняй вуліцы Мірнай, у тыя часы яна

атрымала назву Жылічы – жыхары вёскі памятаюць яе і сёння. Захавалася тлумачэнне паходжання гэтай назвы ад пана Жылінскага, які, быццам бы, валодаў тымі мясцінамі. Але на тэрыторыі Беларусі столькі Жылічаў, што на ўсіх паноў Жылінскіх не напасешся (ды і ў дакументах пацвярджэння гэтаму пакуль не знайшоў). Жылічы – гэта своеасаблівыя выселкі, якія жылі ў цесных стасунках з вёскай, дапамагаючы адна адной і захоўвалі роднасны сувязі, у перспектыве маглі нават пераўзыйсці яе на памерах з-за свайго спрыяльнага размяшчэння і самі стаць паселішчам (або аб’яднацца з вёскай, што ў выніку і адбылося). Васілеўскія Жылічы ўзгадваюцца 16 лютага 1570 г. у закладным запісе ўладара Парэцкага маёнтка Івана Талька пана Яну Мілеўскаму, побач з якімі першыя валодаў урочышчам Пяшчанкі.

Васілеўцы займаліся сельскай гаспадаркай, для якой рабілі ўсё новае і новае разробкі. Паступова вёска стала нагадваць вожыка, іголки якога глыбей і глыбей прабівалі ваколільную

пушчу, замест яе паўставалі ралля і сенажаці.

Васіль ГЕРАСИМЧИК, гісторык
(Працяг будзе)

Васілевічы. Цэнтр вёскі, дзе калісьці былі курганы (знішчаныя ў 1960-я гг.)

Тлумачэнне некаторых паняццяў, словаў

Абруб – асобная паляна, расчышчанае частка лесу.
Асочнікі – палясоўшчыкі, якія ахоўвалі пушчу і высочвалі зверу пад час ловаў як загоншчыкі.

Ваколільца – жыхары паселішчаў, звязаныя суседствам.

Возны – службовая асоба ў мясцовых судах ВКЛ. Выконваў функцыі судовага вестуна, пасланца, дазнаўца, судовага выканаўца і прыстава.

Ловы – месцы палывання.

Разробкі – зямля, ачышчанае ад лесу пад раллю.

Урочышча – частка геаграфічнага ландшафту, адрозная ад астатніх участкаў наваколля (напр., лясны масіў сярод поля ці балота).

Згадкі пра падзеі 1514 года і Аршанскую бітву можна знайсці ў кнігах розных людзей. Прыкладам, у вядомым краязнаўчым даследаванні Паўла Шпілеўскага «Путешествие по Полесью и белорусскому краю» (нагадаем, што яно выйшла ў Санкт-Пецярбургу ў сярэдзіне XIX стагоддзя, перавыдадзенае мінскім выдавецтвам «Полымя» ў 1992 годзе) змешчанае гістарычнае апісанне Аршанскай бітвы 1514 і яе перадумоваў. Падаюцца таксама звесткі пра малебен у касцёле ў Гайне аб загінулых на полі бою войнах. На жаль, старадаўні храм у в. Гайна Лагойскага раёна не захавалася. Тэма даўняй падзеі пераасэнсаваў у апавяданні сучасны паэт, бард і празаік, ураджэнец Лагойшчыны Уладзімір Палупанай.

Ад Крапіўны да Гайны

В 1514 году возгорелась война между московским великим князем Василием Иоанновичем и литовским – Сигизмундом I. Сигизмунд собрал все литовские войска, присоединил к ним поляков, создал орду перекопских татар – словом, делал большие приготовления к войне. Между тем во время этих приготовлений Сигизмунда Василий Иоаннович, подкреплённый помощью немецкого императора Максимилиана, успел подойти к Смоленску с тремястами пушек и после шестинедельной осады взял его приступом. Потом из Смоленска послано 80 000 войска в Вильно в полной надежде на несомненную победу, так что вслед за войском послал подводы с железными цепями для пленных. Узнав о взятии русскими Смоленска и приближении их к Минску, Сигизмунд со всем войском своим и наёмным, польским и татарским, отправился усиленным маршем в Минск, а оттуда в Борисов, где назначил сбор и смотр всем своим войскам, которых оказалось 30 000 конницы и 3 000 пехоты. После смотра Сигизмунд хотел было тотчас двинуться к Москве, но, по свидетельству летописца Бельского, его удержал в Борисове посол папы Леона X Дживани Пизо, который, якобы, приехал по ходатайству немецкого императора Максимилиана с тем, чтобы отклонить Сигизмунда от войны с московским государем. Выслушав посла, Сигизмунд просил его передать папе, что он весьма благодарен Леону X за совет, но не может воспользоваться им, потому что московский князь человек надменный, гордый, с которым не иначе должен упрочить спокойствие Литвы, как войной. Затем, отслушав обедню в борисовском костёле, поспешил к Москве. Хроника польская передает выступление Сигизмунда из Борисова следующими словами: «Войска шли с необыкновенной радостью и пели песни, заблаговременно надеясь на

победу, потому что над головами их летела стая ворон с весёлым карканьем; суверенные воины считали это предзнаменованием несомненной победы». Несмотря, однако, на такое обошительное предвещание птиц, на половине дороги паны и военачальники стали советовать Сигизмунду не идти в самую Москву, и он возвратился опять в Борисов, где решился пробить всё время войны с московским государем. Узнав о таком распоряжении Сигизмунда, Василий Иоаннович велел боярам явиться с войсками под Борисовом и расположился обозом над рекой Березиной, откуда после двукратной неудачной стычки стал отступать к Днепру, думая заманить туда Сигизмунда и разгромить его при переправе. Сигизмунд не знал, на что решиться; в это время явился к нему изменник московского князя Михаил Глинский и, обнаружив все планы и силы Василия Иоанновича, успел поселить в Сигизмунде самонадеянность и смелость, вследствие которых он решительно выступил из Борисова и пошёл к Днепру, одобряемый вдобавок и тем ещё, что к нему присоединились – коронный князь Ян-Труба – Сверчковский и освобождённый из плена князь Острожский. Такие обстоятельства изменничества были причиной неудачной войны великого князя московского с Сигизмундом, который окончательно одержал победу над первым при реке Кропивне в четырёх милях от Орши. Битва эта, известная в истории под именем Оршанской, стоила больших потерь Василию Иоанновичу. Торжествующий Сигизмунд собрал всё своё войско в соседнее местечко Гайну и, отслушав там в костёле молебствие, присутствовал при погребении в этом местечке перевезённых тел знаменитых своих полководцев; в память чего награждал жителей Гайны привилеем вольности. Затем возвратился в Вильно.

Павел ШПИЛЕЎСКИ

Як святкавалі Аршанскую бітву

Ёсць па дарозе паміж Барысавам і Вільняй вёска Гайна, якая не пасрэдна звязана са слаўтай Аршанскай бітвай, што адбылася на рацэ Крапіўне 8 верасня 1514 года.

Хто трапляе ў Гайну, таго яна адразу зачароўвае сваімі незвычайнымі краявідамі. Здаецца, быццам вялізны волат прайшоў тут некалі з сахою і ўздыбіў зямлю агромністымі скібамі, а потым, стаімшыся, лёг адпачываць пад адным з высокіх курганоў.

Наш сьлыны паэт Янка Купала, які па сутнасці ўзгадаваўся на Лагойшчыне, сціпла называе сябе «верабейкам, узрошчаным пад Гайнай». Чэрпаў натхненне з чароўных навакольных краявідаў і вядомы перакладчык, літаратуразнаўца, прафесар Віленскага ўніверсітэта Ігнат Шыдлоўскі, ураджэнец Гайны.

У «Геаграфічным слоўніку Каралеўства Польскага і іншых краёў», выдадзеным у Варшаве ў 1882 годзе, чытаем:

«Нашыя летапісцы ўспамінаюць Гайну ўжо ў XIV стагоддзі. Менавіта, Длугаш у 10-й кніжцы, Кромер – у 15-й, Стрыйкоўскі – у пятым раздзеле 2-га тома сваёй Хронікі, а Марцін Бельскі – у трэцяй кніжцы, дзе ён піша аб узняцці гаенскага касцёла». Усе яны паведамляюць, што гаенская святыня належыць да першых фундацыяў Ягайлы і была адна з сямі, якія пабудавалі ў Літве вялікі князь на месцы былых паганскіх капішчаў, а каралева Ядвіга адрыла яе ўбраннем і срэбрам.

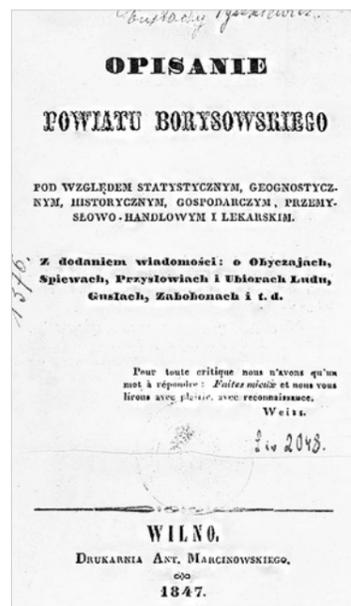
З 1392 па 1430 год Гайна разам з Зарэччам, Коранем і Лагойскам трапіла ў валоданне князя Вялікага Княства Літоўскага Вітаўта Кейстутавіча, унука Гедзімінава. Ён надае гаенскаму касцёлу асаблівую ўвагу, ахвяруе на яго значныя сродкі. І Гайна не забывалася свайго апекуна: на працягу пяці стагоддзяў два разы на тыдзень у гаенскім касцёле адпраўлялася імша за спачын душы князя Вітаўта.

Акрыху менш як праз стагоддзе гаенскі касцёл быў сведкам значнай гістарычнай падзеі: святкавання перамогі войска ВКЛ над Маскоўскім войскам пад Оршай.

Вось як пра гэту пішу вядомы гісторык Яўстах Тышкевіч у сваёй грунтоўнай ма-

награфіі «Апісанне Барысаўскага павета» (Санкт-Пецярбург, 1847 год, стар. 156):

«У 1514 годзе, пасля бітвы пад Оршай, Зыгмунт Першы прыбыў з Барысава ў Гайну да найбліжэйшага касцёла для ўскладання Богу падзякавання – з войскам, са світай і з ваеннымі трафеямі. Знаходзіўся тут тры дні, адбываў жалобнае набажэнства і пахаваў двух слуг сваіх, Станіслава Аарона і Станіслава Нізкоўскага, целы якіх былі прывезеныя з-пад Оршы; надаў плябаніі свае каралеўскія гарантыі, значна пашырыў землеўладанні касцёла для таго, кабу знак памяці аб гэтай падзеі святары самі ці іх заступнікі ў кожны месяц адзін раз спявалі імшу аб Нараджэнні Найсвяцейшай Панны Марыі ў упамінаннем двух Станіславаў, палеглых у бітве; нарэшыце, пакінуўшы ў касцёле дары, кароль выехаў да Вільні. Той цікавы прывілей, пісаны на лаціне, датаваны Зыгмунтам у Гайне 1514 годам у першую нядзелю пасля свята Узнясення Святога Крыжа, яшчэ некалькі гадоў таму назад захоўваўся ў гаенскім архіве».

Першая ягелонская пабудова была з дрэва і вытрымала чатыры стагоддзі, потым была знесеная, а на яе месцы стараннямі святароў Тышкевіча і Цыдрыка ў 1789 годзе быў узведзены і асвечаны мураваны касцёл. Гэта было пры вікарным біскупе жамойцкім Фадзеі Букатым, які надаваў гаенскай святыні вялікую ўвагу, і ў старых, складзеных

ім пабожных кніжках, мы знаходзім песні аб Гайне і аб любаванні гэтымі мясцінамі.

У 1865 годзе, пасля вядомых падзеяў, звязаных з паўстаннем Кастуся Каліноўскага, гаенскі касцёл быў ператвораны ў царкву. Пад час апошняй вайны мур у гаенскай святыні былі моцна пашкоджаныя, а пасля вайны фасад быў узарваны сапёрамі, бо ствараў небяспеку для дзяцей, якія вучыліся ў пабудаванай побач школе.

Праходзячы берагам вузкім, кволага ручайка, які некалі быў паўнаводнай ракою Гайнай, намагаюся ўявіць сабе велічнае святкаванне ў гэтых мясцінах гістарычнай Аршанскай перамогі.

Сонечны вераснёўскі дзень. Стройныя бярозы ўжо лёгка кранула восенская пазалота. На гаенскіх узвышшах сабраліся вялікія натоўпы святочна апранутых людзей. Усе ва ўрачыстым чаканні пазіраюць на ўсход. І раптам наваколле агалошваецца гудзеннем званоў з высокай гаенскай званіцы.

На пагорак павольна вязджае пышная працэсія. Наперадзе – сам кароль і вялікі князь Жыгімонт Першы, або Стары, як празвалі яго сучаснікі. Узгадваецца старадаўняя песня з Лагойшчыны: «Едзе-едзе Важымон...». Важымон – гэта ж, вядома, прапрастамоўнаму Жыгімонту. Нават гульня такая была ў дзяцей яшчэ ў мінулым стагоддзі! Калі ж нашыя дзеці зноў будуць гуляць у Вітаўта ці ў Жыгімонта?..

Нясцерпна зіхацяць пад сонцам багатыя даспехі і зброя, паважна калышунца пад лёгкім ветрыкам цяжкія штандары з выявай «Пагоні». Яны годна праплываюць над векавечнымі курганамі, над чароўнай звільстай ракою, вітаюць родныя мясціны, якія абаранілі ад крыважаўнага захопніка... Яны вярнуліся са славай. Вось яна, моц беларускага духу!

І свідруе сэрца нясцерпная туга па тых далёкіх часах, часах рыцарства і ратных справаў, часах, калі нараджалася і чакавалася нашая дзяржаўнасць, калі нашыя продкі не толькі ставіліся з вялікай павагай да сваёй спадчыны, але моцна шанавалі і з гонарам абаранялі яе.

Уладзімір ПАЛУПАНАЙ

Касцёл Ушэсця Найсвяцейшай Дзевы Марыі ў в. Гайна на малюнку Н. Орды (1876 г.)

У розных арміях

Ураджэнцы Мёрскага раёна на франтах Другой сусветнай вайны

Нягледзячы на тое, што пасля пачатку Другой сусветнай вайны прайшло 75 гадоў, да гэтай пары недастаткова распрацаваная тэма аб удзеле беларусаў у вайсковых дзеяннях супраць фашыстаў не толькі на савецка-германскім фронце, але і на іншых франтах, а таксама ў руху Супраціўлення. Асабліва гэта актуальна для заходніх раёнаў Беларусі, якія да вайны ўваходзілі ў склад Рэчы Паспалітай. Наше даследаванне пра ўдзел землякоў заснавана на матэрыялах, змешчаных у працы Юрыя Грыбоўскага «Беларусы ў польскіх рэгулярных вайсковых фармаваннях 1918 – 1945» (Санкт-Пецярбург, 2006), копіях дакументаў з архіваў Вялікабрытаніі, Польшчы, Францыі, Расіі, гістарычнага музея мёрскай СШ № 3.

Паколькі тэрыторыя сучаснага Мёрскага раёна пасля Рыжскай мірнай дамовы (1921) знаходзілася ў складзе Рэчы Паспалітай, то нашы землякі прынялі свой першы бой з фашыстамі ўжо 1 верасня 1939 года. Мабілізацыя пачалася яшчэ 23 жніўня і працягвалася да паловы верасня 1939 года. Таму знаходзім прозвішчы нашых землякоў, якія ваявалі ў найбольш значных бітвах верасня 1939-га. Шмат нашых землякоў абараняла Варшаву. Адзін з гераічных

дзень за днём адбіваў атакі ворага. Апошняя кропка абароны, якую адстойваў разам з сябрамі Б. Гяч, быў форт імя генерала Бема. Старыя, XIX стагоддзя, умацаванні не вытрымлівалі цяжкіх снарадаў і бомбаў, рассыпаліся ў друз, гінулі салдаты, але не здавалі сваіх пазіцыяў. Абаронцы вытрымалі тры штурмы нямецкіх войскаў. Як сведчыць даведка, выдадзеная Б. Гячу камандзірам роты капітанам Камінскім, яго рота спыніла супраціўленне толькі пасля капітуляцыі Варшавы. Нашаму земляку цудам удалося пазбегнуць палону і вярнуцца дамоў.

Пасля паражэння Польшчы большасць ураджэнцаў раёна, якія ваявалі ў польскіх узброеных сілах і засталіся жывымі, трапілі ў савецкі палон, меншая частка апынулася ў нямецкім палоне. Вярнуцца на радзіму ў верасні-лістападзе 1939 года змаглі не больш за 30% салдатаў польскай арміі, у асноўным радавыя. Афіцэры былі накіраваныя ў лагеры для ваеннапалонных, большасць з іх у 1940 годзе расстраляная ў Катыні, Старабельску, Асташкаве. З тых, хто пазбег арышту, пачала фармавацца арганізацыя Саюза ўзброенай барацьбы, а пазней яны прынялі ўдзел у баявых аперацыях у складзе 23 і 24 брыгадаў Арміі Краёвай. Частка ўдзельнікаў вайны 1939 года з былых ваеннапалонных і рэпрэсаваных трапіла ў 1-ю армію Войска Польскага, што пачала фармавацца ў 1942 годзе на тэрыторыі Савецкага Саюза. З нашых землякоў афіцэрам у гэтым войску быў знакаміты ў будучым пісьменнік Ян Гушча. А ўраджэнец в. Дзедзінка Аляксандр Даражкewіч, які ваяваў у 1-й арміі, праславіўся тым, што першым у студзені 1944 года ўварваўся ў Варшаву і ўзняў над яе мурамі польскі сцяг. Яго біяграфія і здымак змешчаны ў музеі Войска Польскага.

Многія ўдзельнікі вайны 1939 года пасля вызвалення раёна ў ліпені 1944

года былі мабілізаваныя савецкім камандаваннем у склад 2-й арміі Войска Польскага. Адзначаліся нашыя землякі пры фарсіраванні рэк Віслы, Нісы і Одэра шматлікімі польскімі і савецкімі ўзнагародамі за гераізм і мужнасць: А. Рубанік з в. Буянова, П. Сушко і П. Анашка з в. Вята, І. Анашка з в. Блажкі, У. Капуста з в. Галёнчына, У. Лабаноўскі з в. Новы Пагост, Ю. Шыдлоўскі з в. Каланіца, А. Кас-

змянілася, калі 30 ліпеня 1941 года быў падпісаны пакт Сікорскага-Майскага аб фармаванні польскіх узброеных сілаў з ваеннапалонных для сумеснай барацьбы супраць фашыстаў. Стварэнне войска было даручанае генералу Уладзіславу Андэрсу. Не толькі ваеннапалонныя, але нават падлеткі і жанчыны з рэпрэсаваных у 1939 – 1941 гадах запісваліся добраахвотнікамі ў санітарную службу, абы пазбегнуць смерці ў лагерах. Па падліках сучасных гісторыкаў колькасць беларусаў у войску Андэрса складала каля 12 тысячай. Па нашых падліках ураджэнцаў Дзісенскага і Браслаўскага паветаў было не менш, як 1000 вайскоўцаў. Большасць з іх трапіла ў 5-ю Польскую Крэсовую дывізію, якая

Браніслаў Гяч

прыкладаў змагання – удзел Браніслава Гяча з в. Рачнёва ў абароне польскай сталіцы ў складзе 3-й роты другога батальёна 144-га палка. Нягледзячы на несупынныя бомбавыя ўдары з паветра і агонь цяжкай артылерыі, полк, дзе ваяваў наш зямляк,

Пасведчанне шафёра А. Лагуна з арміі Андэрса

нарэвіч з в. Чурылава, А. Гайлеш, Э. Адашкевіч, І. Жук, І. Мінчын, Ю. Кадзішэўскі, І. Курьловіч і шмат інш. У адрозненне ад салдат, якія ваявалі ў складзе ўзброеных фармаванняў на Захадзе, вайскоўцы 1-й і 2-й Армій Войска Польскага былі (як і воіны, якія ваявалі ў складзе Чырвонай Арміі) залічаныя ў шэрагі ветэранаў вайны.

Па-іншаму склаўся лёс былых польскіх вайскоўцаў – нашых землякоў, якія патрапілі ў савецкі палон. Большасць была накіраваная на будаўніцтва аэрадромаў і ваенных умацаванняў на Украіне, адкуль пасля пачатку Вялікай Айчыннай вайны былі адпраўленыя ў лагеры Комі АССР. Працавалі на лесапавале і ў шахтах, шмат хто памёр ад цяжкай працы і голаду. Становішча іх

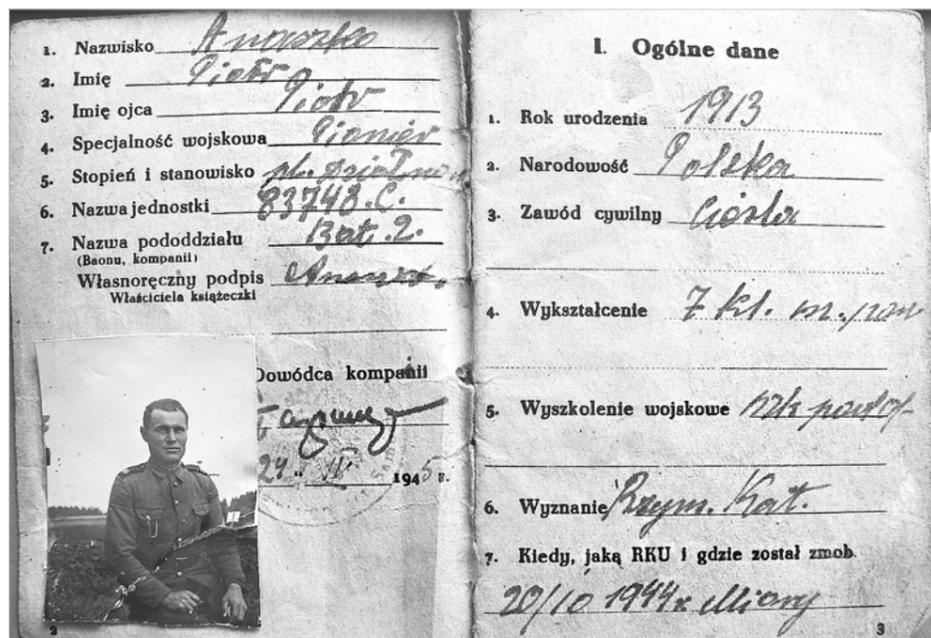
таму і называлася «крэсвай», што яе фармаванне адбывалася з прадстаўнікоў «крэсаў усходніх», як называлі палякі Заходнюю Беларусь. Каб трапіць у войска, многія нашы землякі хавалі сваю сапраўдную нацыянальнасць і записваліся палякамі, нават змяняючы сваё імя і веравызнанне. Так, праваслаўны Сцяпан Матэленак з в. Папоўшчына записався католікам Стэфанам. Палякамі записаліся і беларусы: У. Міклушонак з в. Стэфанова, А. Лагун з в. Беляўцы, А. Шокель з в. Картавы, Я. Мацюк з Мацюкоў і г.д. У нашым раёне жыло шмат старавераў, якія служылі і ваявалі ў верасні 1939 года, яны таксама змаглі патрапіць у войска Андэрса; вось некаторыя: Ерамею з Мілеек, Васільеў з в. Трыбухі. У склад польскіх фармаванняў трапілі і яўрэі, напрыклад, Мантэгерд Лейба з в. Гараўцы.

Войска Андэрса пакінула тэрыторыю СССР у 1942 годзе і на працягу паўгода знаходзілася ў Іране і Іраку, дзе салдаты бралі ўдзел у ахове аб'ектаў нафтавай прамысловасці. Нягледзячы на тое, што тут не было баявых дзеянняў, дывізія несла страты. Толькі ўраджэнцаў Мёршчыны засталася навечна ў Іране больш як 10 чалавек, у тым ліку падпалкоўнік Сігізмунд Жаба.

Увосень 1942 года корпус быў накіраваны спачатку ў Палесціну, потым у Егіпет, а зімой 1943 года перакінуты на Апенінскі паўвостраў. Менавіта ў баях на італьянскай зямлі 5-я крэсовая дывізія панесла найбольшыя страты. Тут яна атрымала неафіцыйную назву «Зубры», бо на рукавах быў нашыты знак з выявай сімвала Бела-вежскай пушчы. У складзе 1-га корпуса Андэрса нашыя землякі праявілі мужнасць і гераізм пры штурме ўзвышшаў Сан-Анджэла і Монтэ-Касіна.

Вітаўт ЕРМАЛЁНАК, кіраўнік школьных музеяў СШ № 3 г. Мёры

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Ваенны білет Пятра Анашкі

Ігнат Жук

За дваццаць кіламетраў на поўнач ад Кобрына ёсць вёска Казішча з драўлянай Свята-Траецкай царквой, закладзенай у 1925 г. Аднак яна была не першаю тут.

Першы храм у Казішчы быў пабудаваны ў 1805 г., калі ў паселішчы налічваліся 2 гаспадаркі і 12 жыхароў. Царкву будавалі на сродкі памешчыка Бруна Пуслоўскага, які ў 1845 г. у вёсках Казішча і Стасюкі валодаў 344-ма прыгоннымі сялянамі. У пачатку XIX ст. найбуйнейшым абшарнікам на Палессі быў граф Войцэх Пуслоўскі (1762 – 1833), які валодаў маёнткамі Косаў, Альбярцін, Целяханы, Хомск, Пескі і інш. Да гэтага часу нам невядома, у якім сваяцтве з графам быў Б. Пуслоўскі, які валодаў яшчэ маёнткамі Гарадзечна і Воўчын. Магчыма, ён быў пляменнікам або стрыечным братам?

Захавалася апісанне першага Казішчанскага храма: «Просты і ўбогі будынак на адкрытым месцы, сярод сыпкіх пясчаных пагоркаў, з адным толькі невялікім наверсе крыжам». Ён быў пабудаваны алтаром на захад, бо з'яўляўся грэка-каталіцкім.

Першым вядомым нам настацелем Казішчанскай царквы быў Ігнат Фаміч Крэчатовіч (1779 – 1844?), які нарадзіўся ў Пінскім павеце ў сям'і святара. У 1829 г. стаў святаром Казішчанскай царквы.

Яго сын Леў Крэчатовіч нарадзіўся ў 1817 г. у вёсцы Угрынічы Пінскага павета (цяпер Украіна). Пасля заканчэння ў 1842 г. Літоўскай духоўнай семінарыі ён быў прызначаны псаломшчыкам Бабіцкай царквы Замосцкага павета Люблінскай губерні, а 25 снежня 1844 г. пасвечаны мітрапалітам Літоўскім і Віленскім Язэпам (Сямашкам) у святары Казішчанскай царквы, дзе і праслужыў 44 гады. «У 1851-м атрымаў удзячнасць епархіяльнага начальства за ўзбуджэнне рэўнасці ў прыхаджанаў да пад-

Царкоўнае краязнаўства

Свята-Траецкая царква вёскі Казішча і яе святары

трымання сваёй царквы, якая, пры клапатлівасці айца Льва, даведзеная да значнай аздобнасці; прычым уладкаваная, над прастолам з кіпарысу, адзіная ў сельскіх царквах сень».

У 1860 г. Л. Крэчатовіч стварыў у вёсцы царкоўна-прыходскую школу, дзе навучаліся дзесяць хлопчыкаў. Ён працаваў там настаўнікам і выкладчыкам Закона Божага. Сучаснікі адзначалі, што святар быў вялікім знаўцам старажытных моваў.

У 1863 г. пачалося паўстанне на чале з К. Каліноўскім. Кобрынскі паўстанцкі атрад ўзначаліў Рамуальд Траўгут. Паўстанцы прысудзілі Л. Крэчатовіча да смяротнага пакарання. За што – нам невядома, як і тое, якім чынам ён пазбег смерці.

Новы Казішчанскі храм быў пабудаваны ў 1879 г. Павучанне пасля чыну асвячэння прастола і царквы чытаў настацель суседняй Бярозаўскай Крыжа-Узвіжанскай царквы Павел Міхалоўскі, аб якім мы згадалі ў «КГ» раней пры напісанні гісторыі кобрынскіх храмаў. Вось што было адзначана тады ў газеце «Літоўскія Епархіяльныя Ведамасці»: «[Новы храм] упрыгожаны двума аздобленымі купаламі, з бліскучымі на іх і ўздымаючымі да неба крыжамі. Прыстойна абгароджаны і абсаджаны ўсім, як сапраўды належыць святыні Божай». Акрамя таго, айцец Леў заклаў вялікія, на чатыры дзесяціны, могілкі. У 1888 г. ён памёр ад сухотаў, пахаваны каля царквы побач з 18-ю іншымі святарамі. Пасля сябе пакінуў пяцёра дзяцей. Адзін з яго ўнукаў, Леў Мельхісэдэкавіч Крэчатовіч (1878 – 1956), – класік савецкай батанічнай

навукі, акадэмік УАСГНІЛ, прафесар Маскоўскага ўніверсітэта.

Пасля Л. Крэчатовіча настацелем Казішчанскай царквы стаў малады святар Антоній Канстанцінавіч Усакоўскі, які нарадзіўся ў 1867 г. у вёсцы Грыгаровічы Дзісенскага павета Віленскай губерні (цяпер Мёрскі раён). Дзяцінства яго прайшло ў галечы. Прыблізна ў 1880 г. ён скончыў Віленскае духоўнае вучылішча, а ў 1887 г. – Літоўскае духоўнае семінарыю. Напэўна, год служыў псаломшчыкам, а з лістапада 1888 г. стаў святаром у вёсцы Казішча.

У Казішчы А. Усакоўскі актыўна займаўся пастырскім служэннем, працаваў настаўнікам Закона Божага ў мясцовым народным вучылішчы. У 1889/1890 навучальным годзе там вучылася 64 хлопчыкі, у 1892/1893 – 80 хлопчыкаў і 2 дзяўчынкі. У 1897 г. у вёсцы, каля гандлёвага шляху Кобрын – Пружаны, было 80 двароў, 581 жыхар,

народнае вучылішча, валасное праўленне, хлебазапасны склад, кузня, тры ветраныя млыны і піцейны дом.

У 1902 г. А. Усакоўскі быў пераведзены ў чыгуначную царкву на станцыі Пагодзіна (цяпер Бяроза-Картузская). Ён і протаіерэй Іаан Карчынскі былі ў 1918 г. лідарамі беларускага руху ў асяроддзі праваслаўнага духавенства нашага краю.

Адзначым, што А. Усакоўскі з'яўляецца прадзедам вядомага расійскага рок-музыкі, лідара гурта «Машына часу», мастака і пісьменніка Андрэя Макарэвіча. Апошні распавядаў нам, што ў яго сям'і захоўвалася кніга пра сакалінае паляванне, якую напісаў нейкі іх сваяк – Крэчатовіч. Таму існавала сямейная легенда, што іх продкі займаліся сакаліным паляваннем. У сям'і А. Макарэвіча не захавалася ніводнай фатаграфіі А. Усакоўскага, ніводнага дакумента пра яго. Можна зрабіць выснову, што яны былі знішчаныя, таму што святар, як і яго сын Яўген, быў рэпрэсаваны ў сталінскія часы.

З 1903 г. настацелем Казішчанскай царквы стаў Пракоп Латоцкі, які арганізаваў пры храме праваслаўнае брацтва. Айца Пракопа ў 1911 г. змяніў святар Мікалай Савіцкі.

Падзеі Першай сусветнай вайны не абмінулі Казішчанскі храм. Пад час адступлення, у жніўні 1915 г., рускія казакі прылюдна падпалі яго.

З 1919 г. Казішча апынулася ў складзе Польшчы. Яго жыхары вярталіся з эвакуацыі на папалішчы. Але, акрамя даху над галавой, людзям быў патрэбны храм. На яго пабудову было сабраны 32 тысячы рублёў. У суседняй вёсцы Імянін, дзе сёння знаходзіцца аздараўленчы лагер «Жамчужына», у міжваенны час быў маёнтак памешчыка Севярына Новамейскага. Праваслаўныя сяляне Казішча звярнуліся да яго з просьбай бясплатна выдзеліць лес на будаўніцтва храма. Казалі,

што ў гэтым дапамагла жонка пана Севярына, мудрая жанчына, якая любіла Бога, – а Гасподзь у праваслаўных і каталікоў адзін. Храм яшчэ не быў пабудаваны, калі ў 1925 г. яго настацелем прызначылі святара Сцяпана Сарокіна (1884 – ?), які назіраў за будаўніцтвам. Будынак уяўляў сабой выцягнуты прамакутнік з пяціценнай апсідай і шатровай званіцай. Храм быў асвечаны ў 1927 г., а на наступны год яго наведаў біскуп Палескі і Пінскі Аляксандр (Іназемцаў).

14 снежня 1931 г. настацелем храма прызначылі даведчанага святара Мікалая Платонавіча Крэйдзіча (1873 – ?). Ён быў нядрэнным праваслаўным паэтам, свае вершы на рускай мове друкаваў у асноўным у варшаўскім праваслаўным часопісе «Воскресное Чтение».

Казішчанская парафія ахоплівала тады восем вёсак, сярод прыхаджанаў – 1317 мужчынаў і 1101 жанчына. У парафіі знаходзіліся чатыры паўшэхныя (усеагульныя) школы: Казішча (70 вучняў), Каменка (89 вучняў), Стасюкі (76 вучняў) і Засімы (80 вучняў). У царкоўнай бібліятэцы было 74 кнігі.

У 1939 г. святаром стаў сын былога настацеля Мікалай Мікалаевіч Крэйдзіч (1908 – 1977). У наступным годзе яго арыштавалі па абвінавачванні «Былое сяброўства ў НПС НП» (Народна-працоўны саюз новага пакалення). Ён атрымаў 25 гадоў папраўча-працоўных лагераў і быў сасланы ў Варкуту.

З 1940 г. святаром стаў Георгій Дэмбіцкі, але савецкія партызаны забілі яго ў 1942 г. Спалілі і дом бацькоўкі, дзе жыла не толькі яго сям'я, але і яшчэ дзве сям'і, якім даў прытулак айцец Георгій. Аднак служба ў храме ўсё роўна вялася – рызкуючы жыццём, употай прыязджаў святар з суседняй вёскай Бяроза. Дарэчы, ён адпеў у храме забітага айца Георгія, за што пазней таксама паплаціўся жыццём.

З кастрычніка 1942 г. некаторы час настацелем служыў Іаан Якаўлевіч Сулаўка (1879 – ?).

12 студзеня 1948 г. настацелем быў прызначаны пазаштатны протаіерэй Канстанцін Аляксандравіч Шашко (1896 – 1977), які вярнуўся з сталінскіх лагераў. А з 1953 г. святары часта мяняліся: Мікалай Аляксандравіч Чэркасевіч, Яўген Ігнавіч Фядорчанка, зноў протаіерэй К. Шашко, Рыгор Дзмітрыевіч Кіцель (1900 – ?) і з 9 ліпеня 1954 г. да часовага закрыцця храма яго настацелем быў Міхаіл Ануфрыевіч Вдавіч (1913 – ?). У 1962 г. Казішчанскі храм закрылі. У ім зладзілі склад для захоўвання зборжжа. Праз 27 гадоў храм вярнулі вернікам. Гэта адбылося 29 ліпеня 1989 г., а ў пачатку 1990 г. храм асвятлілі нанова. У 2012 г. Казішчанская Свята-Траецкая царква адзначыла сваё 85-годдзе.

Ніна МАРЧУК,
Аляксандр ІЛЬІН

У тэатры «Зьніч»

Халоднымі восеньскімі днямі тэатр аднаго актёра «Зьніч» запрашае на спектаклі, дзе можна адагрэцца душой.

13 кастрычніка для дзетак будзе ісці лялечная пастаноўка «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Вольскага. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

Тым жа вечарам заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алесь Кашпераў у паэтычна-драматычным монаспектаклі «Красёнцы жыцця» ўзновіць у памяці дарослых глядачоў старонкі паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

15 кастрычніка Мікалай Лявончык пад музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай прадставіць паэтычны монаспектакль «Не праклінай, што я люблю...» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

20 кастрычніка на прэм'еры драматычнага монаспектакля «Палескія рабінзоны» паводле аповесці Янкі Маўра чакаюць маленькіх аматараў прыгодаў і падарожжаў. Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэле-

стаў расказа захапляльную гісторыю пра двух хлопцаў, што апынуліся на невялікім астраўку ў палескіх балотах.

Увечары на сцэне – паэтычны монаспектакль «Прыпадаю да нябёс» паводле вершаў Яўгені Янішчыц у выкананні заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

27 кастрычніка спектакль для дзетак «Мой Маленькі прынец» паводле аповесці Антуана дэ Сент-Экзюперы і вершаў П'ера Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астравічанка, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Гэтым жа вечарам на сцэне будзе ісці монаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда». Аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, лаўрэат міжнародных фестываляў Уладзімір Шэле-стаў.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Усміхнуся вятрам і нябёсам

Якія малайцы сёстры Янучкі (вядомыя як паэтка Таіса Трафімава і Зоя Падліпская), якія ўмеюць ажывіць сваім паэтычным талентам застаялыя пачуцці. Добра і хораша робіцца ў думках ад такіх радкоў:

*Матуля ў бялюсенькай хусцінцы
На досвітку бяжыць даць кароў.*

Хачу падрабязней распавесці пра кнігу гэтых творцаў, дзе пад адною вокладкай змешчаныя два зборнікі, і кожны мае сваю назву. У Таісы Іванаўны гэта «Усміхнуся вятрам», у Зой Іванаўны – «Палон нябёсаў».

Не апавядае Т. Трафімава, а душу раскрывае ў мілы свет жыцця. І выказвае клопат: «Як не астыць мне, як не зачарсцевець. Як зберагчы ў душы жывы агеньчык, не затушыць палаючы праменьчык».

Карані, што засталіся ў мінулым, назаўжды застаюцца ў памяці чытачоў.

*Памятаю кросны
У вясковай хаце.
Выткаць долю дзецям
Не паспела маці.*

...І так хочацца бачыць дзяцей шчаслівымі.

*Вось толькі вочкі, як чатыры промні,
Адкрыта пазіраюць на мяне,
Сын і дачушка –
Месячык і сонца –
Мне поўняй свецяць уначы і днём.*

Вобразы Трафімавай, як жывыя істоты, даюць нам думкі і калышуць пачуцці. І гучыць жаданне заслужыць лепшы лёс

не толькі для сябе – на ўзроўні падсвядомага выяўляецца боль за адзінства ўсіх людзей.

«Чаму ж душа, мой розум, цела – як лебедзь той, шчупак і рак?» Але ж трэба мірыцца з жыццём, успрымаць яго праявы і жадаць спакою гэтай зямлі: «Каторы раз я Богу памалюся: дай Беларусі гонару і згоды».

Зборнік Т. Трафімавай складаецца з частак «Саматканка», «Палын» і «Ліставір». Усё добра будзе з намі, але не без цяжкасцяў і супярэчнасцяў дыялектычнага жыцця – нагадвае паэтка, натхняючы на любоў да Бацькаўшчыны. З нейкай асаблівай пашчотай прысвячаюцца словы бацьку:

*Чым я раны твае супакою?
Чым я боль ад цябе праганю?*

І цесна знітананы ў свядомасці творцы паняцці Бацька і Бацькаўшчына:

*Пакланюся цымбалам,
як гусям Купалы,
Уздыду на курган,
буду слухаць бясконца...*

І ў гэтым таксама адчуваецца не толькі грамадзянскасць паэтки.

З. Падліпская ў «Палоне нябёсаў» бачыць, як «цалуе сонца росную траву», «гарыць рабіна снежнаю зімой...». Яе грамадзянскае бачанне жыцця надзяляе нас здольнасцю адчуваць боль іншых людзей:

*Чарнела сонца ў вышыні.
І сохлі мальвы каля хаты.
Дамоў вярталіся салдаты,
А ты не бачыла вясны.*

Зоя, як і яе сястра Таіса, укладае пашчоту да сваёй матулі ў радках простых і вялікіх.

*Вось толькі ў вёску
Да старэнькай маці,
Прыехаць неяк часу не стае.*

Вось яна – Радзіма наша, уся перад намі. Дзякуючы Ёй мы дыхаем паветрам Яе. Але не стае часу падумаць – як і чым дыхаем. Заўсёды бацькі знаходзяць больш часу падумаць пра дзяцей. Згадваецца прытча аб тым, як аднойчы арліца пераносіла птушанятак дзетак праз бездань. Пытаецца ў першага: «Ці будзеш ты любіць мяне гэтак, як я цябе?» – «Буду, мамачка, буду», – адказвае той. І арліца скідае яго ў прорву. Тое ж самае пыталася ў іншых сваіх дзяцей, і яны ёй адказалі, як і першае. Скінула арліца і іх у бездань. Толькі адказ апошняга птушаняці задаволіў маці: «Я буду любіць сваіх дзяцей гэтак, як ты любіш мяне!». Ён і застаўся жыць.

Філасофія жыцця таго патрабуе, каб дзеці потым таксама аб дзедках думалі:

*Дзве дачушкі – дзве сцяжынкі.
Долі Бог вам дай
І на кволья сцяблінкі
Сонейкам заззяй.*

Паэтка імкнецца аддаць людзям усё – нават большы акраец свайго шчасця.

*Каторы раз я чую на вяку:
Паэт не мае права быць шчаслівым.
Ды звонкім, як вясною, жаўруком
Спяваць яму, калі і свет нямілы.*

Яна адчувае сябе адным цэлым з Радзімай, хвалюецца за ўсіх, каб яны

засталіся людзьмі пад гэтым небам: «Бясследна каб не знікнуць назаўжды, Не наслідзі – пакінь свае сляды».

Творчасць сясцёр дазваляе адчуваць зямлю сваю беларускую з адвечным крыкам буслоў з нябёсаў і ўсмешкай бацькоў.

Янучкі (Трафімава і Падліпская) ставяць чытачам пытанне: «Чаму ж мы не збіраем камяні?» А ў адказ – зацікаўленасць творчасцю паэтак, пошукі адказаў, дзеля чаго жыўць неаб'якавыя людзі.

*Аляксей БАЛАХАНАЎ,
г. Орша*

Традыцыі і сучаснасць

Каб не згубіць свой голас

«Беларускі пілігрымскі хіт'б», Мн., 2014, «БХД»/«Будзьма»

Музычная CD-серыя «Беларускі хрысціянскі хіт» была распачатая ініцыятыўнай групай больш за пяць гадоў таму, явіўшы свету канцэптуальныя складанкі хрысціянскіх спеваў святочнай тэматыкі (калядны «Хрыстос нарадзіўся», велікодны «Хрыстос уваскрос»), акрэсленай жанравай стылістыкі («Бардаўскі хрысціянскі хіт», рокавія ды эстрадныя зборы «Беларускі хрысціянскі хіт» і «Беларускі хрысціянскі хіт'2»). Гэтыя кружэлкі насмрэнч гучаць у святочных дні і проста пад настрой у беларускіх сем'ях, таму пра ўсе мы пісалі ў «Краязнаўчай газеце» (№ 11 за 2010, № 14 за 2010 ды інш.). Натуральна, чакалася працягу. І ён надыйшоў («Беларускі пілігрымскі хіт'б»), але прадэманстравалі нямала сюрпрызаў.

Адразу кідаюцца на ўвагу трэкі заўсёднакаў хрысціянскіх пілігрымак. Найперш Алесі Унукоўскай, якая прадстаўляе тут тры песні сама; а да таго ж ейныя творы «Ты Госпад мой» і «Вяселіся» выконваюць ансамблі «Подых духу» і «Пілігрымы». Нямала

А. Унукоўская

кананічных псалмоў трапіла ў праграму дыска ад гуртоў «Laudans», «Gloria» (у студыйнай якасці), Ганны і Ядвігі Багдановіч (у канцэртным запісе). Гучаць на роднай мове папулярныя англійскія мелодыі («Святло жыцця» Юлі Фралавай, «Прыйдзі» тых жа Багдановічак), іспанскія («Дай Духу» ансамбля «Міласць»), польскія («Езус нам дае збаўленне» А. Бокуна). Ёсць і самастойны беларускі дадатак у хрысціянскую пілігрымскую традыцыю – песні «Крыжовы шлях» Міколы Крышнёва, «Браты-пілігрымы» гурта «Міласць», «Маё сэрца» гурта «Подых духу» (не блытаць з аднайменнай песняй гурта «PartyZone»), «Дзень за днём» Я. Багдановіч для гурта «Рыбы», «Мой Бог» гурта «Еднасць».

Найбольш уражвае вынаходліва эстэтыка аранжыровак гурта «Міласць», бо акурат рамантычная вобразнасць «Братоў-пілігрымаў» каларытна пададзена ў стылістыцы басановы з элементамі фламенка:

*Браты-пілігрымы –
худыя, як трасціны,
Бо смакі і вяндрліны ў дарогу
не бяруць.*

*Браты-пілігрымы,
як на імяніны,
Да Панны Марыі
чарадой ідуць...*

*Адчуеш пах смачнай стравы –
хлеба чорнага мякш,
Вакол духмяных трав, –
ну ніяк не усядзіш.*

Не толькі захапляе пранікнёнымі вобразамі, але й на філасофскія разважанні натхняе песня М. Крышнёва «Крыжовы шлях»:

*Не любі Хрыста без крыжа,
Не любі крыж без Хрыста,
Калі хочаш, можаеш пайсці
дарогай сваёй,
Калі любіш мяне,
бары крыж – ідзі за мной.*

Як тут не прыгадаць фільм Марціна Скарцэзэ «Апошняя спакушэнне Хрыста», які быў забаронены ў шэрагу якраз хрысціянскіх супольнасцяў. Мо гэта й дало натхненне М. Крышнёву, каб патлумачыць сутнасць развагаў вялікага майстра на тэму подзвігу (а каб Ісус насамрэч адпрэчыў крыж, застаўся жыць і настаўнічаць сярод людзей, ці застаўся б пераканаўчым на тысячагоддзі?).

Згадаўшы яшчэ раз структуру альбома, мушу заўважыць, што распачынаецца ён, як заўжды, чарговай версіяй вялікага гімна «Магутны Божа» – гэтым разам ад камернага хору «Голас душы»; а вось малітвы «Ойча наш» ужо няма напрыканцы, хоць паводле настрою малітоўны зварот да высяў захаваўся ў многіх творах. Тым не менш, як просты слухач магу засведчыць захапанне традыцыйнай атмасферы серыйнага выдання, але надалей параіў бы выдаўцам не парушаць раней закладзеную сімволіку.

*Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
Музычны крытык*

Ад рэдакцыі. Днямі наш айтар святкаваў 55-годдзе з дня нараджэння. Вішучем сп. Вітаўта і зычым яму здароўя і плёну на ніве папулярнага спеўных традыцыйнага народа ды іх пераасэнсавання ў часе сённяшнім.

Кастрычнік

22 – Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (Мінск; 1944) – 70 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў (заснаваны 30.09.1943).

24 – Мікола Жук (Мікалай Андрэевіч; 1914, Слуцкі р-н – 1995), паэт, педагог, выдатнік народнай асветы Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Смолік Аляксандр Іванавіч (1944, Вілейскі р-н), культуролог і гісторык, аўтар працаў па гісторыі Беларусі, праблемаў развіцця сусветнай і айчыннай культуры і іх узаемадзеяння з сацыяльна-палітычнымі інстытутамі грамадства – 70 гадоў з дня нараджэння.

25 – Адамовіч Яўген Кузьміч (1934, Клічаўскі р-н), літаратуразнаўца, фалькларыст, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Буслаў Казімір Паўлавіч (1914 – 1983), беларускі філосаф, акадэмік НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

25 – Дубінскі Сяргей Антонавіч (1884, Польшча – 1937), вучоны-археолог, складальнік і выдавец «Бібліяграфіі па археалогіі Беларусі і сумежных краін» (1933) – 130 гадоў з дня нараджэння.

25 – Штоп Яўген Аляксандравіч (1939, Ваўкавыск), дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1982) – 75 гадоў з дня нараджэння.

25 – Шэрман Карлас Рыгоравіч (1934 – 2005), беларускі перакладчык, паэт, крытык – 80 гадоў з дня нараджэння.

26 – Мішчанчук Мікалай Іванавіч (1939 – 2012), літаратуразнаўца, крытык, паэт, аўтар і суаўтар падручнікаў для вышэйшай і сярэдняй школы – 75 гадоў з дня нараджэння.

27 – «Беларускі час» (Мінск; 1989), рэспубліканская грамадска-палітычная штотыднёвая газета Савета Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі – 25 гадоў з пачатку выдання.

28 – Ждановіч Фларыян Паўлавіч (1884, Мінск – 1937), тэатральны дзеяч, акцёр, рэжысёр, адзін з заснавальнікаў беларускага прафесійнага тэатра – 130 гадоў з дня нараджэння.

28 – Навагрудскі рэспубліканскі ландшафтны заказнік (Навагрудскі р-н; 1994) – 20 гадоў з часу стварэння.

28 – Савіцкі Парфен Пятровіч (1904, Слаўгарадскі р-н – 1954), гісторык, дзяржаўны дзеяч Беларусі, рэктар БДУ (1938 – 1946), кавалер ордэна «Знак Пашаны» – 110 гадоў з дня нараджэння.

29 – Магілёўскі абласны драматычны тэатр (Магілёў; 1954) – 60 гадоў з часу адкрыцця.

29 – Мельдзюкова Акцябрына Францаўна (1924 – 1996), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

31 – Кокштыс Тадэвуш Антонавіч (1934, Маладзечанскі р-н), акцёр, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986), тэатральнай прэміі імя І. Буйніцкага (1997) – 80 гадоў з дня нараджэння.

Вясёлае сяброўства

Добрыя стасункі ўсталяваліся паміж пісьменнікамі літаратурна-паэтычнага клуба «Выток» Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі і калектывам добра вядомага сатырычнага часопіса «Вожык».

А пачатак сяброўству паклала галоўны рэдактар часопіса Юлія Зарэцкая. Год таму яна разам з супрацоўніцай часопіса «Маладосць» Ірынай Чарняўскай прыняла ўдзел у Другіх Каганецкіх чытаннях, прысвечаных 145-годдзю з дня нараджэння Каруся Каганца; яны праходзілі спачатку ў чытальнай зале бібліятэкі, а затым і ў мясцінах, звязаных з жыццём гэтага паэта, прайска, драматурга і мастака. На сумесным вечары беларуска-малдаўскага гумару «Вожык» і «Кіпэруш»: усміхаемся ра-

зам», які адбыўся ў будынку грамадскага аб'яднання Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, удзел прынялі і «вытокаўцы». Свае гумарыстычныя вершы-байкі прачыталі Рэгіна Рэўтовіч, Ядвіга Доўнар, Людміла Круглік, свае гумарыстычныя беларускамоўныя вершы чытаў і жыхар Дзяржыншчыны малдаванін Васіль Семянюк, аб якім «Краязнаўчая газета» калісьці пісала.

І вось днямі адбылася чарговая, вельмі цікавая сустрэча галоўнага рэдактара «Вожыка» Ю. Зарэцкай з грамадскасцю горада. Юлія Францаўна расказала аб творчым шляху часопіса «Вожык», у якім у свой час друкаваліся такія вядомыя пісьменнікі Беларусі, як Янка Купала, Якуб Колас, Іван Шамякін.

Свае гумарыстычныя творы дасылаў у «Вожык» і Васіль Быкаў. Дарэчы, Юлія Францаўна паведаміла, што ў рэдакцыі часопіса захоўваюцца ўсе нумары «Вожыка», пачынаючы з 1941 года. Цікава распавяла яна і пра свой, поўны прыгажосці, родны куток вёску Дунілавічы, што на Пастаўшчыне, і пра свайго бацьку Франца Ігнавіча Хоміча, якога добра ведаюць на Віцебшчыне як выдатнага краязнаўцу

Выступае Ю. Зарэцкая

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЕ ДЭКАРАТЫўНА-ўЖЫТКОВАЕ МАСТАЇТВА – народнае мастацтва, галіна народнай творчасці, што ўключае выраб памастацку аздобленых прыладаў працы, хатняга начыння, побытавога абсталявання, транспартных сродкаў, посуду і інш. Найбольш пашыраныя віды: разьба па дрэве, ганчарства, ткацтва, вышыўка, пляценне, размаляўка, кавальства. Выкарыстоўваюцца звычайна танныя шырокадаступныя матэрыялы: дрэва, гліна, лён, воўна, лаза, салом і інш., з якіх вырабляюцца неабходныя ў народным побыце рэчы. У аснове народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – гарманічнае спалучэнне ўтылітарных, практычных функцыяў вырабаў з дэкаратыўнымі, мастацкімі задачамі, што дасягаюцца ўмелым выкарыстаннем дэкаратыўных магчымасцяў матэрыялу, прастатой кампазіцыі, яснасцю мастацкай мовы.

Дэкор, як правіла, толькі дапаўняе і падкрэслівае лагічную кампазі-

цыю і ўдала прадуманую форму, з'яўляючыся пры гэтым сродкам рэалізацыі духоўных запатрабаванняў народа. Характар яго вызначаецца ў першую чаргу асаблівасцямі матэрыялу і тэхналогіі вытворчасці (геаметрычныя матывы ў ткацтве і разьбе па дрэве, пластычнасць у кераміцы і кавальстве і інш.), у многіх відах арнаменту праяўляюцца старажытныя вераванні, культ прыроды: саларныя знакі, зааморфныя і антрапаморфныя выявы і інш. Асноўныя вызначальныя рысы народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва – традыцыйнасць (перадача з пакалення ў пакаленне найлепшых здабыткаў у галіне формы прадметаў, дэкору, навыкаў апрацоўкі матэрыялаў) і калектыўнасць (масавасць) творчасці. Таму яно мае ярка выяўлены нацыянальны характар, у ім яскрава праяўляецца самабытнасць народа, яго эстэтычныя погляды. У той жа час раз-

віцце розных народаў у аднолькавых сацыяльна-эканамічных умовах, выкарыстанне адных і тых жа матэрыялаў, культурныя ўзаемаўплывы выклікаюць аналагічнасць характару і блізкай рысы ў творчасці народных майстроў суседніх народаў.

З часоў неаліту на тэрыторыі Беларусі вырабляўся гліняны посуд, драўляныя і касцяныя прылады працы, аздобленыя выціснутым, ляпным, разьбяным арнамантам сімвалічнага характару. З падзелам працы і раздзяленнем грамадства на класы выдзеліліся рамеснікі-прафесіяналы, якія абслугоўвалі патрэбы пануючых класаў; творчасць іх нярэдка была далёкай ад народных традыцыяў.

(Працяг артыкула будзе)

Спартыш. Невядомы майстар (в. Шышкі Ельскага раёна Гомельскай вобласці)

Вузельчыкі на памяць перад зімой

Надыходзяць халады, мы пачынаем паліць печы – і звычайна ў гэты час павялічваецца колькасць пажараў. Каб пазбегнуць няшчасця, варта прыслухацца да наступных нескладаных парадаў.

Не выкарыстоўвайце няспраўнае пачно ацяпленне і самаробныя награвальныя прыборы.

Не пакідайце печ, што топіцца, або ўключаны абагравальнік без нагляду, не прасіце дзяцей паглядзець за імі.

Не растапляйце печ гаручымі вадкасцямі, своечасова чысціце комін ад сажы. Калі вы хочаце скласці печ, запрашайце для гэтага ўмелага майстра.

Не эксплуатайце электраправодку з пашкоджанай ізаляцыяй, не карытайцеся няспраўнымі разеткамі, самаробнымі засцерагальнікамі.

Не ўключайце ў адну разетку некалькі электрапрыбораў адразу.

Дзяніс ПРОЦЬКА,
начальнік ЦРАНСа
г. Мінск